

Нукешов С.Т., Бейшенова М.Ш

**МАТЕМАТИКА КУРСУН ОКУТУУДА
БОЛОЧОК БАШТАЛГЫЧ КЛАССТЫН МУГАЛИМДЕРИНИН
ЭРК САПАТТАРЫН КАЛЫПТАНДЫРУУ**

Нукешов С.Т., Бейшенова М.Ш.

**ФОРМИРОВАНИЕ ВОЛЕВЫХ КАЧЕСТВ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ПРИ
ОБУЧЕНИИ КУРСА МАТЕМАТИКИ**

S.T. Nukeshov, M.S. Beishenova

**FORMATION OF OF VOLITIONAL QUALITIES
OF FUTURE TEACHERS OF INITIAL CLASSES IN THE TRAINING
OF THE MATHEMATICS COURSE**

УДК: 371.3: 53.

Бул макалада, болочок башталгыч класстын мугалимдерине математика курсун окутууда, алардын эрк сапаттарын калыптандыруу маселеси математикалык билимди алууда жана аны колдонууда негизги актуалдуулук катары каралды. Негизинен болочок башталгыч класстын мугалимдери ар тараптан даярдалган кесипкөй инсан болуп чыгышы үчүн жогорку окуу жайда эрк сапаттарын калыптандыруу маселеси актуалдуулугун жоготпойт. Студенттерди методикалык жактан даярдоодо максаттуу түрдө математикалык ой-жүгүртүүнү өнүктүрүү проблемаларындагы математиканы окутуунун методикасы менен педагогикалык психологиянын байланыштары өтө кылдаттык менен каралат. Студенттердин математикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрмөйүнчө математика боюнча терең билимге ээ болууга мүмкүн эмес. Андыктан макалада студенттердин маалыматтык жана өзүн-өзү уюштурууга, ошондой эле турмуштук ар түрдүү кырдаалдагы көйгөйлөрдү чечүүгө, социалдык-коммуникациялык компетенттүүлүккө калыптандырууга басым жасалат.

Негизги сөздөр: эрк сапаттары, кесиптик билим берүү, математикалык даярдык, курактык психология.

В данной статье рассмотрен основной актуальный вопрос формирования волевых качеств, при получении математических знаний и их применения будущих учителей начальных классов в преподавании математических курсов. В основном для того, чтобы стать разносторонней профессиональной личностью, при формировании волевых качеств будущих учителей начальных классов в высших учебных заведениях вопрос актуальности не теряется. Очень тщательно рассматривается связь между методикой преподавания математики и педагогическая психология при проблемах методичной подготовки и целенаправленного развития математического мышления студентов. Без развития математического мышления у студентов невозможно иметь глубокие знания по математике. Поэтому, в статье делается упор на формирование у студентов социально-коммуникационной компетентности, владению информацией и самоорганизации, а также решения различных проблем в жизненных ситуациях.

Ключевые слова: волевых качеств, профессиональная образования, математическая подготовка, возрастная психология.

In this article, the main actual issue of the formation of strong-willed qualities is considered, with the acquisition of

mathematical knowledge and their application by future primary school teachers in the teaching of mathematical courses. Basically, in order to become a versatile professional personality, the question of relevance is not lost in the formation of strong-willed qualities of future primary school teachers in higher education institutions. Very carefully examined the relationship between the teaching of mathematics and pedagogical psychology in the problems of methodical preparation and purposeful development of students' mathematical thinking. Without the development of mathematical thinking, students can not have a profound knowledge of mathematics. Therefore, the article emphasizes the formation of socially communicational competence among students, information ownership and self-organization, as well as solutions to various problems in life situations.

Key words: strong-willed qualities, professional education, mathematical preparation, age psychology.

Башталгыч класстардын мугалимдерин адистикке илимий-методикалык жактан даярдоо мамлекеттик стандарттын негизинде аныкталган жана окуу планында каралган. Анын ичинде математикалык багыт боюнча дисциплиналарда, педагогикалык практиканын программасында көрсөтүлгөн. Биздин оюбузча болочок башталгыч класстардын мугалимдерине математикалык билимдерди келечектеги кесиптик ишмердүүлүгүндө пайдалана билүүсү үчүн аларда окуу иш аракеттеринде өтө зарыл болгон эрк сапаттары калыптанууга тийиш. Азыркы заман талабына ылайык келечектеги башталгыч класстын мугалимдеринин чыгармачылык жан дүйнөсүнүн ар тараптуу өнүктүрүүдө, математикалык билим берүүдө эрк сапаттарын калыптандыруу окутуу ишинин зарыл милдети болуп калды.

Ар бир кесиптин коомдо аткара турган өз милдети, алмаштыргыс орду бар жана ал турмуштун зарылдыгы болуп эсептелет. Кесиптик билим берүүнүн негизги максаты – эмгек рыногундагы атаандаштыкка жөндөмдүү, өз кесибинин ар тараптуу өзгөчөлүктөрүн мыкты билген, дүйнөлүк стандарттардын деңгээлинде кесиби боюнча жакшы иштей алган жана кесиптик деңгээли боюнча өсүүгө жана мобилдүүлүккө дайыма даяр болгон жогорку квалификациялуу адисти даярдоо. Буга байланыштуу жогорку окуу

жайларынын алдында компетенттүү, чыгармачыл активдүү жана демилгелүү адистерди даярдоо милдети турат. Бул үчүн болочок адистерде фундаменталдык жана профессионалдык, анын ичинде математикалык билимдерди тереңдетип берүү талабы коюлган [3].

Мугалимдерге кесиптик билим берүүнүн багыттары боюнча Окумуштуу К.М. Төрөгелдиеванын эмгектеринде төмөндөгүдөй каралат.

1) математика боюнча окулуучу бардык дисциплиналар боюнча билимдерин, билгичтиктерин камсыз кылуу менен алардын өнүгүү багыттарын көрсөтүү;

2) педагогика, психология илимдерин практикада колдоно билүү мүмкүнчүлүктөргө ээ кылуу;

3) Азыркы мезгилдеги окутуунун технологиялары, компютердик технологияны пайдалануу боюнча билгичтиктерге ээ болуусун камсыз кылуу;

4) Гумандуу педагогика жөнүндө мүмкүн болушунча билим берүү, авторитардуу методиканы колдонбой туруп окуучулар менен иштөөнүн билгичтиктерин жана көндүмдөрүн калыптандыруу;

5) эң негизгиси ойлоно алган, сезе билген жана туура иш аракеттерди жасаган окуучулар үчүн үлгү болгон инсан мугалимди калыптандыруу жана өнүктүрүү [4].

Ушул багыттарды ишке ашырууда болочок башталгыч класстардын мугалимдеринин математикалык даярдыктарында эрк сапаттарын калыптандыруу иштерин жүргүзүү керек экендиги көрүнөт.

Инсандын эрк сапаттары боюнча көптөгөн окумуштуулар изилдешкен.

Философия илимдеринин кандидаты Г.Б. Кудабаеванын эмгектеринде эрк боюнча изилдөөсүндө төмөндөгүдөй аныктама берилет. «Адам турмушта байкоо жүргүзөт, иштейт, окуйт жана эс алат. Өзү сүйгөн иши менен алаксыйт.

Эрк – бул максатка жетүүдөгү тоскоолдуктарды жеңе билүү үчүн зарыл болгон күч аракеттер менен мүнөздөлүүчү аң-сезимдүү, белгилүү максатка багытталган аракеттер [1]. И.П. Павловдун аныктама-сында эрк аракеттери рефлектордук мүнөзгө ээ болуп, жогорку нерв ишмердүүлүгүнүн иши менен жөнгө салынат.

И.М. Сеченов баланын психикасынын өнүгүүсүнүн башка адамдардын тажрыйбасына анын көз карандылыгы негизги өзгөчөлүк деп белгилеген.

К.Д. Ушинский инсандын психикасынын негизги өзгөчөлүктөрүн эрксиз көңүл бурууну, эрксиз эске тутууну, психикалык ишмердүүлүктүн образдуу түзүлүшү катары белгилеп, алардын окуу иш-аракеттеринде маанилүү орунга ээ экендигин көрсөткөн. Ал салыштырууга өзгөчө маани берген.

Жогорудагыларга байланыштуу студенттердин теорияларды практикалык үйрөнүүсүнө өзгөчө көңүл буруу керек экендиги жөнүндө айтылган. Эгерде студенттер жогорку окуу жайынын окуу процессинде теориялардын келип чыгышында өздөрүнүн байкоосунун жана тажрыйбасынын негизине таянса теорияны окуп үйрөнүү эффективдүү болот ошону ме-

нен бирге эрк сапаттарынын калыптанышына өбөлгө түзөт деп ишенебиз.

Математикалык эсептөөлөрдү жүргүзүү студенттердин өз алдынча илимий жекече же студенттик жамаат менен салыштырмалуу кенен, тез жана багытталган жыйынтыкка жетүүгө карата илимий предметтин (илимий тема, илимий проблема, илимий маселе) үстүнөн иштөөсү менен мүнөздөлөт. Бул жерден салыштырмалуу жогорку даражадагы өз алдынчалык, чыгармачыл активдүүлүк жана аң-сезимдүү милдеттүүлүк өнүгөт.

Математикалык багыттагы билимдерди берүүдө эрк сапаттары аркылуу студенттердин төмөндөгүдөй билгичтиктери өнүгөт.

1. Проблеманы анализдөө;
2. Критикалык ой жүгүртүүсү;
3. Теориялык жетилүүсү;
4. Өзүнө жогорку талаптарды кою керек экендиги жөнүндө аң-сезимдүү түшүнүүсү;
5. Ишинде өздүк стилинин болушу, кыйынчылыктарды жеңе билгичтиги, өзүнүн изилдөөлөрүнүн жыйынтыктарын талкууга коюу жана андан жыйынтыктарды чыгаруу, демилгелүүлүк [4].

Курактык психологияда 18-25 жаш адамдын инсандык сапаттарынын өнүгүүсүнүн жогорку деңгээлде болушунун мезгили болуп саналат. Биз ушул курактык психологиянын өзгөчөлүктөрүн эске алып студенттердин эрк сапатын өнүгүшүнө пайдаланышыбыз зарыл. Окумуштуу психолог Б.Г. Ананев бул куракта интеллектуалдуу өнүгүү мүмкүнчүлүгү активдешет дейт.

Болочок башталгыч класстын мугалимдерин математикалык даярдыгын өнүктүрүүнүн негизги эле элементтеринин бири математикалык маселелерди чыгаруу билим, билгичтик жана көндүмдөрүнө ээ болуу. Бул билим, билгичтик жана көндүмдөр бардык математика курсунун практикалык сабактарында колдонулат. Ал эми методикасы математиканы окутуунун методикасы курсунда окутулат.

Студенттерди методикалык жактан даярдоодо максаттуу түрдө математикалык ой-жүгүртүүнүнүн өнүктүрүү проблемаларындагы математиканы окутуунун методикасы менен педагогикалык психологиянын байланыштары өтө кылдаттык менен каралат. Студенттердин математикалык ой жүгүртүүсүнүн өнүктүрмөйүнчө математика боюнча терең билимге ээ болууга мүмкүн эмес.

Терең кызыгуу пайда болгондо биринчи планга таанып-билүүчүлүк кызыгуу көрсөтүлөт. Жүргүзүлгөн социалдык изилдөөлөр көрсөткөндөй, бардык эле студенттердин окугусу келет, бирок кээде үйрөнүүгө болгон кызыгуу жоголуп кетиши да мүмкүн. Ошондуктан окутуучунун милдети окуу маалыматын берүү гана эмес, билимге болгон кызыгууну ойготуу, студент менен биргелешип иштешүүнүн ыкмасын табуу. Окутуучу да студент да окуп үйрөнүүнү калыптандырууга милдеттүү бирок бул милдетти сөзсүз талап коюу, өкүм зордук менен эмес, таанып-билүүнүн кубанычын жан дүйнөсү, жүрөгү, акыл-

сезими менен сезүүнү ойготуу аркылуу ишке ашырууга тийиш.

Иштөөгө, окууга каалоону пайда кылуучу жана өз ийгилигине ырахат алчу жагымдуу атмосфера М.В. Потоцкийдин эмгектеринде каралаган [3].

И.П. Подласыйдын эмгектеринде тапшырмаларды аткарууда стандарттуу ыкмаларды колдонууга караганда кызыктуу чечимдерди кабыл алуу студенттин аң-сезимине, анын эмоционалдык маанайына оң таасирлерди тийгизерин баса белгилегибиз келет. Мындай учурда студент математикалык тапшырмалар да кроссворддор, скайворддор сыяктуу эле кызыктуу экендигин байкайт жана берилүү менен иштелген акыл иштери да кыска аралыкка чуркоо, теннис оюну сыяктуу өзүнө тарткан көнүгүү экендигине ишенет. Мына ошондо гана математика жаштардын жашоосунда, кесиптик иш аракетинде кызыктыруучу каражат катары орунга ээ болот.

Математика курсу башталгыч класстарды окутуу адистигиндеги студенттерди базалык билим алууга, баштапкы илимий табылгаларга, тажрыйбаларды, байкоолорду жүргүзүүгө болууда математикалык билимдин өнүгүшүнө салым кошот. Бул болсо болочок башталгыч класстын мугалимдеринин эрк сапаттарын талап кылат.

Адабияттар:

1. Кудабаева Г.Б. Жалпы психология. - Бишкек, 2011.
2. Жумалиева Ж. Жаш курак психологиясы. - Бишкек, 1999.
3. Абдывасиева З. Гуманитардык адистигиндеги студенттерди кесипке даярдоодо математикалык билим берүүнүн педагогикалык негиздери. - Бишкек, 2011.
4. Төрөгелдиева К.М. Келечектеги математика мугалимдерин даярдоо системасын моделдештирүү. - Бишкек, 2007.

Рецензент: к.пед.н., доцент Ажибаева А.Ж.